

تاریخ جعفری

تاریخ جعفری و کاشانی
تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری

تاریخ جعفری

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

تاریخ جعفری و کاشانی

شیخ محمد مهدی شریف کاشانی تاریخ جعفری

نشر نگاه معاصر

نمایی از منازعات بابیان و بهائیان
و کوشش‌های پیشامشروطه بابیان مشروطه‌خواه

به کوشش
سید مقداد نبوی رضوی

فهرست

- پیش‌گفتار..... ۹
- دیباچه‌ای بر تاریخ جعفری..... ۱۳
- مقدمه‌ی نویسنده در بیان سبب نگارش کتاب و زمان انجام یافتن آن..... ۱۲۱
- مقاله‌ی اول: زندگانی جناب شهید پیش از تغییر کیش از دیانت اسلام به آیین باب ۱۲۳
- مقاله‌ی دوم: سال‌های همراه با سختی اقامت در کاشان پس از تغییر کیش به آیین باب ... ۱۳۱
- مقاله‌ی سوم: نخستین سفر جناب شهید به عتبات پس از تغییر کیش، به سال ۱۲۷۶ق..... ۱۴۳
- مقاله‌ی چهارم: آغاز دومین سفر به عتبات پس از تغییر کیش، به سال ۱۲۷۸ق..... ۱۵۹
- مقاله‌ی پنجم: سفر دوم به عتبات، اقامت در کاظمین و استقبال جناب میرزا حسینعلی ۱۶۹
- مقاله‌ی ششم: آشکار شدن ابتدایی دعوت جدید جناب میرزا حسینعلی ۱۷۷
- مقاله‌ی هفتم: دستور صبح ازل بر آگاهی بایبان از دعاوی جناب میرزا و دستگیری جناب شهید ۲۰۳
- مقاله‌ی هشتم: زندانی شدن جناب شهید در انبار طهران..... ۲۲۱
- مقاله‌ی نهم: وفات جناب شهید در انبار طهران ۲۳۱
- خاتمه‌ی کتاب: زندگانی نویسنده و سفر به قبرس ۲۴۳
- صورت‌نامه‌های میرزا یحیی صبح ازل به نویسنده ۲۹۳
- پیوست ۱: میرزا حسینعلی بهاء‌الله، ملا محمد جعفر نراقی و بایبان کاشان در آستانه‌ی دعوت جدید بهائی..... ۳۲۵

پیش‌گفتار

همان‌گونه که در دیباچه‌ی تاریخ جعفری آمده، این کتاب نوشته‌ی یکی از بزرگان بایان ازلی تهران در دوره‌ی قاجار، شیخ محمد مهدی شریف کاشانی، است که به خلاف مکتوبات عمومی او چون کتاب واقعات انفاقیه در روزگار (از منابع مهم تاریخ جنبش مشروطیت ایران) - که ظاهری اسلامی دارند - آشکارا بابی و ازلی است. وی در این کتاب نکات زیادی درباره‌ی بایان و بهائیان عصر ناصرالدین شاه قاجار آورده و در مجموع اثری مهم را به دست داده که در تحلیل دقیق تر رویدادهای نیمه‌ی دوم سلطنت قاجار، به ویژه ریشه‌های جنبش مشروطیت ایران، کارگشایی فراوان دارد.

در این میان، سنجش باورهای ازلیان و بهائیان با آموزه‌های اسلامی و شیعی نیز باید مد نظر باشد چرا که در این کتاب گاه به باورهای شیعیان هم پرداخته شده است. از آن روی که این پژوهش تصحیح یک متن دیگر است و بیشتر رویکردی تاریخی را مورد توجه قرار داده، در آن برای بسط کلام در این حوزه مجال نیست اما در جاهای لازم، در پانوشت‌ها، نکاتی آورده شده و تفصیل کار به زمانی دیگر موکول شده است.

در این مسیر، مدار نگاه از منظر شیعیان به آموزه‌های بابی، ازلی و بهائی آثار حاج شیخ احمد مجتهد شاهرودی (۱۲۸۲ تا ۱۳۵۰ ق.) است. او - که تصویرش در پایان این کتاب آورده شده^۱ - در زمان خود از عالمان تراز اول شیعیان بود و گذشته از استادی در فقه احکام شیعی، در فقه اعتقادی آن مذهب نیز - که در تحلیل‌های تاریخی از فقه احکام باید جدا دانسته شود^۲ - دستی تمام داشت. در نگاه این پژوهش، او در آثاری که درباره‌ی آموزه‌های بابی و بهائی نگاشته، در مجموع با قوت استدلال به میان آمده و بر

همین اساس، توصیفی مناسب از دیدگاه‌های شیعیان نسبت به باورهای ازلیان و بهائیان را به دست می‌دهد.

این محقق در رساله‌های مرآت العارفین، ایقاظ النائمین، تنبیه الغافلین و همچنین کتاب مفصل الحق المبین به سنجش آموزه‌های بابی و بهائی با تعالیم اسلامی پرداخته است. در کتاب *إزالة الأوهام فی جواب ینابیع الإسلام* به آنچه مسیحیان در بی‌پایگی اسلام می‌گفتند روی آورده و سرانجام با نگاشتن کتاب *مدنیة الإسلام روح التمدن برآن* است تا به سنجش تعالیم اسلامی با مقتضیات جهان امروز بپردازد. (این آثار او همه به زبان فارسی است). بر همین اساس است که آشنایی با دیدگاه‌های او نمایی از فضای بحث‌ها و گفت‌وگوهای فکری ایران در پایان دوره قاجار را به دست می‌دهد و فصلی مهم و کمتر پرداخته شده از تاریخ اندیشه در ایران است.^۳

سه رساله‌ی مرآت العارفین، ایقاظ النائمین و تنبیه الغافلین حدود چهار دهه پس از چاپ‌های سنگی‌شان، به سال ۱۳۴۳ ش. در یک مجلد با عنوان راهنمای دین به طبع رسید و اکنون در برخی کتابخانه‌ها قابل دسترسی است. تجدید چاپ دو تای از آنها (مرآت العارفین و تنبیه الغافلین) دیگر بار به سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۴ ش. از سوی نشر راه نیکان انجام شد.^۴ کتاب *الحق المبین* هم به سال ۱۳۹۲ ش. به شکلی محققانه از سوی انتشارات امیرکبیر به چاپ مجدد رسید و اکنون در دسترس پژوهش‌گران است.^۵ بر همین مناسبت که خواننده برای بررسی همه‌جانبه‌ی گفتارهای فکری منعکس شده در کتاب تاریخ جعفری به این آثار نیز باید بپردازد تا خود به قضاوتی دقیق‌تر دست یابد.

پی‌نوشت‌ها

۱. نک.: پس از این، بخش «تصاویر و اسناد»، تصویر شماره‌ی ۳۹.
۲. بر خوررداری عمیق از مبانی اعتقادی دیانت اسلام را در حوزه‌ای جداگانه از دانش عمیق درباره‌ی احکام دینی باید در نظر داشت. در نگاه این پژوهش، باید گفت فقاهت بسیاری از عالمان متأخر شیعه بیشتر در احکام بوده تا در اعتقادات. بر همین مناسبت که بسیاری از کسانی هم که در متون تاریخی «شیخ» و «ملا» و «مجتهد» یاد شده و گاه دیدگاه‌های ویژه‌ای در زمینه‌های فکری و از جمله در موضوع اعتقاد بابی و بهائی به دست داده‌اند، در بهترین حالت فقاهت در احکام و نه فقاهت در اعتقادات داشتند. درستی این دعوی با